దేవాలయాల మసీదులుగ మార్చడం బలవంతాన హిందువుల్ని ఇస్లాంమతం కౌగలింపజేయడం రాజ్యాలు కొల్లగొట్టడం యుద్ధాలుచేయడం నిరపరాధుల్ని నిష్కారణంగా హింసించడం తాగుడు వేశ్యా లోలత్వం. అభిలషిస్తావా! సుఖం, శాంతి, ఆనందం తృప్తి ప్రణయమూ! దుఃఖం, ఆశ, విచారం, క్రోధం, పాపపంకిలము పాపభూయిష్టము సామ్రాజ్యసింహాసనమూ!!

స్వర్గమూ! నరకమూ!

సలీం నీవేది నిర్ణయించినా సరే! నేను దేనికీ నిన్ను ప్రోత్సహించను. నిన్ను మనస్ఫూర్తిగా ప్రేమించాను. ఆ ప్రేమకోసమే నేనిపుడు జీవా లుత్య జేస్తున్నాను. ముందెన్నడో నీవు నన్ను చేపట్టుతానని బహిరంగంగా ప్రేమిస్తావని నేనీ కష్టాలు పడుతూ దుర్భర మరణాని కంగీకరించను. నీమీద నాకు రవ్వంతకూడా ఆగ్రహం లేదు. కాని నీజీవితమధ్యంలో అనర్కలీని విస్మరించకు. అదే నాతుదికోర్కె. అల్లా నిన్ను రక్షిస్తాడు. ఈఅభాగిని కింక సెలవు.

[అనార్కలీ యమునలో పడుతుంది. ఆకసం మేఘావృతమైపోయింది. ఆమె మరణించిందని మేఘకన్యలు కండ్ల తడిపెట్టినై ఆమె నిర్మలప్రణయాన్ని చాటుతున్నై ప్రచండంగా ప్రజ్వలిస్తూన్న మెఱపులు. ఆమెనిశ్చలప్రేమను సూచిస్తున్నై మేఘాలు భయంకరమైన గర్జనల చేత. సౌదామినీదేవి మళ్ళీ మందహాస వీచికలతో పొడగట్టింది విశాలవిశ్వానికి అనర్కలీ మరణించ లేదన్నట్లుగా.]

—:అంకితం:—

—ప్రణయపూలకు—

మరువాడ నారాయణమూర్తి.

వరూధిని ప్రవరులు.

(ప్రవేశం హిమాలయ పర్వతోపరిభాగమున ప్రవరుడు. ఎఱ్ఱగా, పొడుగ్గా, పలచగా, వుంటాడు. పల్లెటూరితరహా; ఛాందసం వోడుతూ వుంటుందతనిలో; నున్నటి పంపరపనసకాయ డిప్ప; దానిమీద చిన్నమోటిక. మొత్తంమీద ఆకాలపు కాంత కూంత సౌందర్యవంతుల్లో జమ. అతిథయస్తుడు. విచారిస్తూ వుంటాడు.)

ప్రవరుడు:—“అకలంకౌషధసత్వముం దెలియ మాయాద్వారకా వంతికా, శిఖరుత్సేతు గయాప్రయాగములు నేసేవింపకుద్దండ గం, దక వేదండవరాహవాహ రిపుఖడ్గవ్యాఘ్రముమ్మంచు గొం, దకురాంజెల్లునె? బుద్ధిజాడ్య జనితోన్మాదుల్ గదా? శ్రోత్రియుక్.” అహా! కృష్ణా! అపకోద్ధారకా! కనికరించవా! నేరక అనవ్యాసిగాడిచ్చిన గుళికనమ్మి దానిశక్తివల్ల యిక్కడికి ఒచ్చి విచిత్రాలన్నీ చూచి తిరిగి పోదామంటే యెక్కడ పడిపోయిందో ఆవెధగుళిక! ఆకలి దహించుకుపోతోంది. దారీ తెన్ను కనబడదు; ఇట్టి యీనీభక్తుని ప్రాణం పోతుందేమోనని భయమేనాలేదు. అబ్బే! వుంటే యిలాతిప్పుతావా? ఇంతకీ నీవయలేడేంచేస్తాం. ముసిలితనం వచ్చి లేస్తే కూర్చోలేక కూర్చుంటే లేవలేక

220

బాధపడుతూండే మానాన్నకు ఉదయమేలేది పళ్లతోము పుల్లెవరిస్తారు? లేక లేక పుట్టానని ఎంతో గారాబంచడే మాఅమ్మకు పచ్చడెవరు రుబ్బుతారు? కొత్తగా కాపరాని కొచ్చిందే, చిన్నపిల్లే, దాని నెవరాదరించి దవనం మరువం కొంటారు? ఎంతో శ్రమపడి దోహదంచేసి తీరా కాచేసరికి నన్నీ కట్టడిదైవం వేఋచేశాడు; ఆ లేత లేత ముప్వొంకాయలు కూరొండించి ఎవరుతింటారు? నలుగురూకలసి మెడత్రిప్పితే పోనీ సభాకట్నం వేనా ఎక్కువొస్తుందనినిగ్గం వోటి చేశానే; అకట్నా లన్నీ ఎవరగమ్చుకుంటారు? దేవా! దారిచూపింపవా? (ముందుకు రెండడుగులు వేస్తాడు. వోయిల్లు కనిపిస్తుంది.

పరిచరుడు (తనలో) ఓహో! నిర్జనారణ్యం

అనుకున్నానుగాని ఇక్కడెవరిదో యిల్లుంది. మునీశ్వరులెవరేనా వున్నారేమో! అడిగితే మా వూరికి దారి చూపిస్తారేమో!

(దగ్గరకు వెళ్ళి) ఎవరండీయింట్లో?) ఎవరూ పలకరు. ద్వారంలోంచి తొంగి చూస్తాడు. వరూధిని కూర్చొని వుంటుంది. కట్టిన పెద్దాపురం సిల్కు చీర, తొడిగిన బరంపురం పట్టురైక, పక్కపాపిడి తీసి షోగ్గా బర్మాముడివేసిన కేశాలు, స్నోరుద్దిన ముఖం, అందమైన రాళ్లుపొదిగించిన లోలక్కులు, కాళ్ళకు కల్కత్తాసిల్పరు, ఆమెరూపాన్ని యినుమడింప జేస్తున్నాయి. రాసినసెంటు వాసన, కాల్చినచుట్టవాసన, వేసినతాంబూలం తావి గుబాళించుకొనగా బుల్ బుల్ మీటుకుంటూ వుంటుంది)

ప్రవరుడు:— ఏమండో! మావూరికి దారి చూపిస్తారూ?

వరూధిని:—(తుళ్ళిపడిలేచి యితణ్ణిచూసి సిగ్గుతోవోమంచంచాటుకుపోయి ఓరచూపుతో చూస్తూ తనలో) భేష్! దైవం నాకీరోజుచాలా సహాయం చేశాడు. లేకపోతే యీమహారణ్యంలో యిన్నాళ్ళూ లేంది యిప్పుడు పురుషుడు రావడమేమిటి? ఇంతకీ నాఅదృష్టం మంచిది. అయినా వీడెక్కడివాడో! అందమేమిటి? చందమేమిటి? వీణ్ణి మెల్లిగా లొంగదీసుకొంటినా ఆయింద్రుణ్ణి చెప్పుచ్చుక్కొట్టినట్లవుతుంది. లేకపోతే అందరిలాగా నేనూతిరిగితే నావల్ల పురుషులంతా పాడై పోతున్నారని నేరంవేసి నన్నిక్కడికి పంపేస్తాడా? వాడికేంవేనా బుద్ధుందీ? కానీ! బెట్టుసరి మానకూడదు.

ప్రవరుడు:—(దగ్గరగావచ్చి) ఎవరమ్మాయీ నువ్వు? యీనిర్జనప్రదేశంలో వొంటిగావున్నావా? మీఆయనకూడా వున్నాడా? మాది అరుణావతీపురం. నాపేరు ప్రవరుడంటారు. వొకసన్యాసిగాడిచ్చిన గుళికనమ్మి యిక్కడికొచ్చాను. గుళికపోయింది, వెళ్ళేదారి తెలియదు. కొద్దిగా దిగబెట్టగలవూ?

వ[illegible] —(కోపం నటిస్తూ పైకొచ్చి) ఏమయ్యో [illegible] కేం ప్రపంచజ్ఞానం వుందా? లేదా? చారెడేసి [కళ్ళు]పెట్టుకొని దారడుగుతావేం? అడిగితే [illegible] [వాడ]గాని పడుచువాడవైన నీవు నాబోటి [illegible] అందులో పడకటింటిలోవున్న వాళ్ళనా అడగడం? ఇదివరకెలావచ్చావో అలావెళ్లలేవేం? అయినా నీస్థితిచూ[illegible] దారడగడానికి వచ్చినట్టులేదు. ఇంతనిర్భయంగా అడగడానికి కారణమేమిటి? బ్రాహ్మణులాగ కనబడుతున్నావు గనక క్షమించాను. అయినా అడిగావుగనక చెపుతున్నాను. మాదిస్వర్గలోకం కళావంతులం. నేను పురుషుల్నందరినీ మింగేస్తున్నానట! అందుకోసం నామీద నేరంవేసి ఆ దేవేంద్రుడు నన్నిక్కడే వుండమన్నాడు. నన్నెరుగనివాళ్లు భూస్వర్గలోకాల్లో వొక్కడూ లేడు నువ్వుతప్ప. తెలియదన్నావుగనుక విను. హాయిగా వెన్నెట్లోకూచుని వచ్చిన సరసుణ్ణల్లా వీపుకందేటట్టు తన్ని కల్లుతోమునిగి తేలే చెల్లమ్మ మాతోబుట్టువు. రాళ్లుకరిగేటట్టు కబుర్లు చెప్పి వీణ్ణికాదని వాణ్ణీ, వాణ్ణికాదని వీణ్ణీ దొరికినవాణ్ణల్లా గాంధర్వం చేసుకుంటూండడం మా కులక్రమాగత విద్య. మినుకు మినుకు దీపం పెట్టి మేమీ మెలగనట్టుగా వుద[illegible]

మందిని డాక్టరాఫీస్[illegible]

తోసేవుట్టింది. [illegible]

నవి కాగితంమీద గోలికింపించి వుచ్చుకొని తరువాత చీపురుకట్ట చూపించడం మాదినచర్య. దాటిచెట్లకిందా ఈతచెట్లకిందా అర్ధరాత్రిని సారాపాపుల్లోను మారచ్చువట్లు. ఈయంబ్రిహ్మల సందటేసి గారడీచేసి వైకుంఠానికి పంపడం మాచేతిపని. నాపేరు వరూధినంటారు. ఆ నేతిజిడ్డుముఖం నీలి, నువ్వులఫలహారంచేసే పెద్దసాని మొదలైన వారంతా నాప్రాణసఖులు. ఇంకేటు చూడు. ఇదిమాయిల్లు. కిందటేన్నలే తిరగేయించాను. రోజవిడిచిరోజూ అవుపేడతో అలికిస్తూవుంటాను. వెధవసున్నం ముగ్గుపెట్టక రాతిముగ్గే పెడుతూవుంటాను. రా! లోపలికి పందిరిమాను పట్టిమంచం అవీ చూద్దువుగాని. ఆమీద నా అతిధ్యం స్వీకరించు లేమరి.

ప్రవరుడు:—అబ్బ! దారడిగితే ఎంతపాడుగు సాగదీశావ్? మాబాగు! నీపనేబాగుంది వ్యాపారం అనుకొంటే వ్యాపారం; ఉద్యోగమనుకుంటే ఉద్యోగం; రాజకీవి అనుకుంటే రాజకీవి. అన్నిటికి అతుక్కుంటుంది నీపని. ఈవుపాయం నీవు నలుచదరం టేబిలుసభలో చెప్పావంటే నిన్ను నెత్తిమీద పెట్టుకుంటారు. నీకు కీర్తి, విన్నవారికి భుక్తికూడాను. నీవుద్యోగం లాంటి వుద్యోగం మా మంచిది. అదృష్టవంతురాలవంటే నువ్వే.

వరూధిని:—అందుకనే నిన్నింతో బ్రతిమాలుతున్నాను. మిగతాసంగతులు తరువాత మాట్లాడుకుందాం ముందు నేనిచ్చే అతిధ్యం స్వీకరించు రా! లోపలికి.

ప్రవరుడు:—నువ్వు వేతే అతిధ్యమివ్వాలా? యీయాదరణ చాలదూ? నేనుగాని యిక్కడ వుండిపోతే ఇంటిదగ్గర వ్యవహారాలన్నీ చెడిపోతాయి. నువ్వు అతిధ్యమిస్తేనేవుందా? లేకపోతే లేదా? కనక దయయుంచి దారెలాగో చెప్పు తూర్పూరు వెళ్లిపోతాను.

వరూధిని:—ఊరు ఊరంటూ పలవరిస్తావేమయ్యా? మీయిళ్ళకు మాయిళ్ళు సరికావు కాబోలు? ఈతుమ్మచెట్లు, ఈనటావృక్షంనీడ, ఈనేలనుయ్యి, యీబ్రిహ్మచెముడు నికుంజాలు యిక్కడి రాతిపలకలు నీకు పనికొచ్చాయికావుగాబోలు! నిజం చెబుతున్నా. మనసులోవాకమాటా, బయటొక్క మాటాయెందుకు? సంవత్సరమయింది మొగాడి మొగంచూచి. యీనాటికి నువ్వొచ్చావు. ఇంక నిన్నొదలిపెట్టనులే? బోంచేసి ఆమీద పట్టిమంచం అవీ చూపిస్తాను ఇంకీమీద నువ్వూనేనూ యిక్కడేవుండి సంసారం చేస్తూ కాలం గడుపుకొందాం.

ప్రవరుడు:—(తనలో) గుండుకొమ్ములను మానం తీరిపోయింది. ఇంక నాకూడా...... చస్తాను. డాక్టరుకు పోసేసరికి. కానీ! తప్పించుకొనే వుపాయం ఆలోచిస్తా. (ప్రకాశంగా) అమ్మాయీ! యిలాగాటంకం పెట్టడం తగునా? తప్పుకాదూ? ఇంటిదగ్గర నేలేకపోతే అగ్నిహోత్రాలేం కావలసింది? శిష్యుల చదువు లేంకావలసింది? నాతలిదండ్రులకు పరిచర్యలు చేయడం ఏం కావలసింది? ముఖ్యంగా నాపడుచుభార్య ఏం కావలసింది? అయినా నువ్వూచిన్నదానివికావు. చితకదానవుకావు. నీకు వేతేచెప్పాలా?

వరూధిని:—(విన్నబాటుతో) పోనీ! నొక్కమాట......ఇంతకీ నువ్వుచేసే పనులన్నీ మాకోసమేగాదూ? మాయిళ్ళలోవుండి మాతో సర్వసౌఖ్యాలూ అనుభవించడానికేకదూ మీ

జపతపాలు ? ఇక్కడున్న సౌఖ్యం మరోచోట నీకు గింజుకుచచ్చినా వస్తుందీ? నువ్వుగాని యిక్కడుంటిపోతే నీకిష్టమొచ్చినప్పుడల్లా భోజనాలు, ఫలహారాలు, ఇంక వీలుకోలదీ జగన్మోహినినైన నేను, నీకేం కావాలి? రాజ్యమేలొచ్చు. ఇంకెప్పుడేనా ఐసుకావాల్సొస్తే ఎక్కడికో పరుగెత్తక్కర్లేదుగదా? మనింటినిండా ఐసే. ఎప్పుడువస్తే అప్పుడే వోముక్క కొట్టుకోను, నీళ్ళలో వేసుకోను. తాగనూతు. ఇట్టియీనా ఐశ్వర్యమంతా అనుభవించడానికింత మురిపిస్తున్నావేమిటి? ఎన్నిజన్మాలు తపస్సుచేసినా నావంటి ఆడది వస్తుందీ? నాలాంటిదాని కౌగిల్లో వడ్డానికి ఎంతమంది తపస్సు చేస్తున్నారు. నిజానికి నువ్వొక్కడవే కనబడుతున్నావు చచ్చుపెద్దమ్మవు.

ప్రవరుడు :—ఊసు ! ఉండు ! నువ్వుచెప్పేవన్నీ నాకునచ్చవ్. నీస్థితిచూస్తే పొట్లపండువాటంగా కనిపిస్తోంది. నీబుద్ధి మంచిదికాదుకూడా. పోతాను. దారిచూపవుకాదూ ?

వరూధిని:—నరేకాని "ఎండేనింద్రియముల్ సుఖంబుగనునా యింపే పరబ్రహ్మమానందో బ్రహ్మ" అంటారే పెద్దలు? అదేనా నీమట్టిబుఱ్ఱలోవుందీ? అబ్బో! అదేవుంటే అంచక్కానే చెప్పినట్టల్లా విని భుక్తీ ముక్తీ కూడా సంపాదిస్తువు. నీకా అదృష్టం పట్టందే?

ప్రవరుడు :—అబ్బ! ఎంతపాండిత్యం నేర్చావ్ ? ఈపాండిత్యం నీకుతప్పించి మరోచోట తుపాకీదెబ్బకేనా కనబడదు. గొప్పవేత్తలా చెపతావ్ ? ఈ యిళ్లూ మేడలూ, అమ్మేయడం మిమ్మల్ని పక్కలో వేసుకోడానికే? దారికాదిదో ఫుళ్లుచేసి ఏకబిగిని పదితలకాయలు భూస్వాహా చెయ్యడం మీపట్టిమంచంమీద పడుకోడానికే? ఫోర్జరీనోట్లురాసి కొంపలంటించి ముళ్ళెట్టడం మిమ్మల్ని సేవించడానికే? రామ! రామా!. మీధర్మాలూ, మీసాంప్రదాయాలూ మీకే తెలియాలి. ఇవి ముక్తికి దారి చూపిస్తాయా? నిజంవే! నీతో సరసమాడ్తే ముక్తి చేతులోవుంది వెంటనే పొందొచ్చు ముక్తికాంతను అమ్మాని పిలుపులేకుండా. ఇంతకీ నిన్ననేదేంవుంది? నాకివేవీ యిష్టంలేవు. దారిచూపిస్తే చూపించావు; లేకపోతేలేదు. వెళ్ళిపోతాను. (ముందుకు నడుస్తాడు.)

వరూధిని :—(తనలో) వెళ్ళిపోతున్నాడు వదలకూడదు. (కూడా పరుగెత్తి అమాంతం కావలించుకుంటుంది)

ప్రవరుడు :—(తనలో) చంపింది. వదిలే ఘటంలాలేదు. ఈశని విరగడకాకపోతే రేపటికేవుంటాను మాఅప్పయభట్టు కల్యాంవగ్గలు. తోసేస్తాను. చస్తేచస్తుంది. (తోసేస్తాడు.)

వరూధిని :—(లేచి ఖిన్నతతో) చూచేవా! దుర్మార్గుడా! ఇక్కడెంత దెబ్బతగిలిందో! గుండెకాయంతా చితికిపోయింది. ఆడదాన్ననుకున్నావా? మాన్ననుకున్నావా ? ఎన్నో పుణ్యకార్యాలు చేశానంటావు నీపుణ్యం బుగ్గి[illegible]. నీలాంటివాళ్ళెంతమంది మాదగ్గఱకొచ్చితరించలేదు. అపరాశరుడికేవరేనా చెలేశారా? జపం చేస్తున్నానంటావు మాండకర్ణి జపంచేయలేదూ ? విశ్వామిత్రుడు జపంచేయలేదూ? ఆదేవేంద్రుడికన్నా గొప్పవాడవా ? మీలోకంలో మాత్రం ఎంతమంది రాజాధిరాజులు, జమీందారులు మమ్మల్ని దేవతగా చూడలేదు ? వారికేంతక్కు

వొచ్చిందా? నువ్వేనామడికట్టుకున్నావ్? చాలు! నీచదువు చట్టుబండలుకాను. పోతున్నావా? ఆగు! మాట! వెళ్ళకు! ఒట్టే! కానీలే! "పోవుచున్నాడే నావిభూడు నామనసును గొని పోవుచున్నాడే ఏఁ-ఏఁ-ఏఁ-" (మూర్ఛపోతుంది.)

ప్రవరుడు:—(కొంతదూరం వెళ్ళి) ఇదేం ఖర్మమొచ్చింది? నాగుళిక నాకు దొరకకూడదూ? వెతుక్కుంటాను దొరికితే పోవొచ్చు.

(నిష్క్రమించును.)

అయ్యల సోమయాజుల సుబ్బారావు.

నా సీ క్ల బు ల్ మ ర గి.

[illegible] ప్రతీప్రాణికీ ఏదోవిధమైన వంక [illegible] ఎంతబుద్ధిమంతుడయిన ఓ చిన్న దుర్బుద్ధి యుండక మానదు. ఎందుచేతనంటారా పెద్దఅందమైన వుద్యానవనముల మధ్య ఓచిన్న దిష్టిపిడత కడతారే అట్లాగే దేవుడు ఓ చిన్నవంక పెడతాడు. యిటువంటిది ప్రతిమానవునికీ ప్రాణికీకూడ వుంటుంది. అట్లాగే ఓచిన్న తోక లేక (బిరుదు) ప్రతీవానికీ వుండటం సహజం. నారదుడికి అగ్గిపెట్టె అను బిరుదులాగ మన కధకునికి కూడ ఓచిన్న బిరుదుంది. అది ఏమంటారా మణి అని అందరూ పిలచేవారు. అసలు మావాడిపేరు నరసింహము. ఈ Title ఎట్లా వచ్చిందంటే మావాడి నోరువాసనబట్టి ముఖము యొక్క వికృతాకారము బట్టియు వచ్చింది. ఆ వూళ్లో మణిగారంటే పిల్లవాడికికూడ తెలుస్తుంది కాని నరసింహముగారంటే ఎవ్వరికోగాని తెలియదు.

ప్రతీవాడు తగిలించుకొన్నట్టే మావాడు కొన్నిడిగ్రీలు తగిలించుకొని మెడ్రాసు నుంచి వచ్చాడు. ఏదో పెద్దలుసంపాదించిన కాస్త భూమి తగలేయకుండా అత్తవారివల్లే చదువుకొన్నాడు. ఈరోజుల్లో ప్రతీవానికీ పొద్దున్నే వుండవలసింది కాఫీ. అది మావాడికికూడ అలవాటయింది మెడ్రాసులో. ఈరోజుల్లో కాఫీతాగకుండా వుండేవాళ్లు ఒక్కళ్లన్నా వున్నారా? వుద్యోగంకోసం తిరిగితిరిగి ప్రాణాలు విసికాయి. ఎక్కడా వుద్యోగం దొరకలేదు. ఎక్కడచూసి నడిగ్రీలు తగిలించుకొని తిరిగేవాళ్లే అయితే ఇంకెక్కడ దొరుకుతాయి వుద్యోగాలు. ఏదివున్నా లేకపోయినా మావాడికి పొద్దున్నే కాఫీమాత్రముండాలి. అందుగురించి పొద్దుటే దేవాలయమునకుపోయి ముడుపు చెల్లించుకు వచ్చేవాడు ప్రతిరోజూ. వుద్యోగము దొరకకపోతే పోనీగాని వ్యవసాయం చేయరా అంటే తనబిరుదులకు లోటొస్తుందంటాడు. సంపాదన లేనివాడికి ఎందుకుచెప్పండి షోకులు. రాజాసోన్లు, ఇంట్లో గ్రామఫోను, హార్మోణీ, కేరమ్సు బోర్డు ఇల్లంతా Electric lights న్నూ. సంపాదన వున్నవానికంటే పరవాలేదు.

భార్య కాపరానికివచ్చి నెల్లాళ్ళయింది. ఆవిడపూర్వాచార పరాయణురాలు. ఏదో కొద్దిగా చదువుకొన్నప్పటికీ అంత తెలివైనదికాదు. కానీ మామణిగాడింటికి వచ్చినతరువాత కొద్దిఫేషనులుకూడ నేర్పాడు. ఆవిడ పల్లెటూరుపిల్లగుటచే కేరమ్సుబోరుచూచి ఇదేమిటి పొయ్యిలో పెట్టేయనాఅంది. ఇలావుంటుంది, పల్లెటూరువా